

AMNESTY INTERNATIONAL PUBLIC STATEMENT

11 Nisan 2023 EUR 44/6663/2023

TÜRKİYE: HDP'NİN KAPATILMASI İFADE VE ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ HAKLARINI İHLAL EDER

Türkiye'nin en büyük ikinci muhalefet partisi olan Halkların Demokratik Partisi (HDP) hakkında Anayasa Mahkemesi'nde görülen davanın¹ kapatma kararıyla sonuçlanması, ifade ve örgütlenme özgürlüğü haklarının bir dizi ihlaline yol açar. Ülke 6 Şubat'taki yıkıcı depremlerin ardından kritik önemdeki seçimlere hazırlanırken HDP'nin kapatılması ve geçmişteki ve mevcut yüzlerce HDP üyesine siyasi yasak getirilmesi² Türkiye'nin uluslararası yükümlülüklerini açıkça ihlal eder.

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) lideri Devlet Bahçeli'nin "terör bağlantıları" iddiaları nedeniyle kamuya açık olarak defalarca HDP'nin kapatılması yönünde çağrıda bulunmasının ardından Mart 2021'de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı HDP'nin kapatılması istemiyle Anayasa Mahkemesi'nde dava açtı. Anayasa Mahkemesi, "HDP'nin terör örgütü için bir odak haline geldiği" iddialarına ilişkin yeterli delil sunmadığına hükmederek iddianameyi Başsavcılığa iade etti. Mahkeme, Haziran 2021'de Başsavcılığın yeniden ilettiği iddianameyi kabul etti.³

İddianame, HDP'nin "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne" aykırı eylemlerde bulunduğunu⁴ ve partinin bu tür eylemlerin odağı haline geldiğini⁵ öne sürüyor. HDP, 5 Kasım 2021'de Anayasa Mahkemesi'ne ön savunmasını sunarak partiyi kapatma girişimine itiraz etti. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, iddianamede adı geçen 451 kişinin yazılı savunmalarını beklemeden ve incelemeyen 30 Kasım'da esas hakkındaki mütalaasını sundu.⁶ Mayıs 2022'de Başsavcılık yetkilileri HDP'ye karşı iddiaları haklı gösterdiği öne sürülen ek delilleri mahkemeye sundu ancak savcılığın davaya konu suçlamasını destekleyecek somut delil sunmadı. Ocak 2023 başında Anayasa Mahkemesi, partinin, diğer tüm parlamento grupları gibi hak sahibi olduğu hazine yardımlarının yatırıldığı banka hesabına tedbiren bloke konulmasını istedi. Bloke kararı Mart 2023'te, HDP'nin itirazı üzerine oyçokluğuyla kaldırıldı. HDP'nin 11 Nisan 2023 tarihli duruşmada savunmasını sunması bekleniyor.

HDP, 1993'ten bu yana Türkiye'de anayasaya aykırı eylemlerde bulunma iddiasıyla kapatmayla sonuçlanabilecek bir davayla karşı karşıya kalan sekizinci Kürt tabanlı sol siyasi partidir.⁷ Bu süre boyunca beş siyasi parti PKK ile iltisaklı olma suçlamasıyla kapatıldı. Diğer iki parti kendi kendini feshetti. Türkiye'nin taraf devlet olduğu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Kürt tabanlı siyasi partilerin kapatılmasını izleyen tüm başvurularda, her şeyden önce bu partilerin kapatılmasının "acil bir toplumsal ihtiyacı" karşıladığının makul bir biçimde söylenemeyeceği gerekçesiyle birçok kez Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) Madde 11 bakımından ihlal kararı verdi.⁸ Kürtlere ilişkin toplumsal ve siyasi sorunları gündeme getirdiği için kapatılan ilk siyasi partinin, PKK kurulmadan çok önce, 1971'de kapatılan Türkiye İşçi Partisi (TİP) olduğunu belirtmek önemlidir.⁹

¹ Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı iddianameyi ilk olarak 17 Mart 2021'de Anayasa Mahkemesi'ne sundu. Mahkeme 31 Mart'ta, "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne" aykırı olduğu ileri sürülen, ancak soruşturma ve kovuşturma konusu olması dışında bir gerekçeye yer verilmeyen eylemler ile Partinin bu eylemlerin odağı haline gelmesi arasındaki ilişkinin kurulmamış olması gibi usul eksiklikleri nedeniyle iddianameyi reddetti.

² Siyaset yasağı getirilmesi halinde bu kişiler beş yıl boyunca seçimlere katılamaz, siyasi parti kuramaz, yönetemez ve bir siyasi partinin üyesi veya denetçisi olamazlar.

³ Halkların Demokratik Partisi, Anayasa Mahkemesi HDP'nin kapatılmasını isteyen iddianameyi kabul etti [Ing.], HDP Dış İlişkiler Komisyonu Eş Sözcüleri Feleknas Uca ve Hişyar Özsoy, 21 Haziran 2021, <https://hdp.org.tr/en/constitutional-court-accepts-indictment-seeking-hdps-closure/15547/>

⁴ Anayasa Madde 68/4: Siyasi partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleşirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.

⁵ Anayasa Madde 69/6: Bir siyasi partinin 68. Maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir. (3 Ekim 2001'de 4709 Sayılı Kanun ile eklenen cümledir.) Bir siyasi parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki grup genel kurulu veya genel yönetim kurulunca zimnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarıncaya kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır.

⁶ Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı iddianamede, partinin Anayasa'nın 68. maddesinin 4. fıkrasına ve 2820 Sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 78, 80, 81, 82 ve 90. maddelerine aykırı eylemlerde bulunduğunu öne sürdü ve Anayasa'nın 69. maddesinin 6. fıkrası ile 2820 Sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 101/1-b ve 103. maddeleri gereğince temelli kapatılması talebinde bulundu.

⁷ VOA Türkçe, HEP'ten HDP'ye Kapatılan Kürt Partileri, 20 Mart 2021, <https://www.amerikaninsesi.com/a/hepten-hdpye-kapatilan-kurt-partileri/5820797.html>

⁸ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Bilgi Notu: Siyasi Partiler ve Dernekler [Ing.], Mayıs 2022, https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Political_parties_ENG.pdf

⁹ <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14064.pdf>

Bugüne kadar Türkiye, siyasi partilerin kapatılması veya bu partilerle ilişkilendirilen kişilere getirilen diğer kısıtlamalara dayalı insan hakları ihlalleri tespitinde bulunan AİHM kararlarını uygulamakta başarısız oldu. Bu kararlar, yetkililerin HDP'li milletvekillerinin dokunulmazlıklarını kaldırarak adil olmayan bir biçimde yargılanmalarının önünü açtığı davalar ile terörle mücadele yasalarının ifade ve örgütlenme özgürlüğü haklarını gereksiz yere kısıtlamak için kullanıldığı davaları kapsamaktadır. Örneğin Aralık 2020'de, AİHM Büyük Daire, HDP'nin eski eş genel başkanı Selahattin Demirtaş'ın tutukluluğu ve yargılanması nedeniyle Türkiye'nin, Demirtaş'ın diğer haklarının yanı sıra kişi özgürlüğü ve güvenliği (Madde 5), ifade özgürlüğü (Madde 10) ve seçme ve seçilme haklarını (AİHS Ek 1. Protokol Madde 3) ihlal ettiğine hükmetti.¹⁰ Mahkeme aynı zamanda, çok geniş bir biçimde oluşturulan ceza kanunlarının, özellikle de 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve geniş yorumunun, siyasi muhalefeti ifade etmeyi de içeren bir dizi meşru faaliyeti cezalandırmak için kullanıldığı sonucuna vardı.¹¹ Ayrıca, AİHM, siyasi muhalifler hakkında Ceza Kanunu veya Terörle Mücadele Kanunu'nun çeşitli maddelerinden açılan ceza soruşturmaları sonucunda ifade özgürlüğü hakkına hukuki dayanaktan yoksun ve orantısız müdahalelerde bulunulduğunu tespit etti.¹²

HDP'nin kapatılması, ifade ve örgütlenme özgürlüğü haklarının ihlali olur ve Türkiye'de insanların kamu işlerinin yürütülmesine katılma imkanını ciddi ölçüde zayıflatır. Uluslararası Af Örgütü, Türkiye yetkililerini, uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülüklerinin gereğini yerine getirmeye ve bu hakların gerektiği gibi korunmasını sağlamak için AİHS, sözleşmenin protokolleri ve geçmiş AİHM kararlarına uymaya çağırılmaktadır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı özellikle, AİHM'in, son yıllarda Türkiye yetkililerinin siyasi partileri kapattığı benzer koşullar nedeniyle örgütlenme hakkı ihlalleri tespit ettiği önceki kararlarını dikkate alarak HDP'ye karşı kapatma istemiyle açtığı davayı geri çekmelidir.

İlaveten, Uluslararası Af Örgütü, Anayasa Mahkemesi'ni, mevcut davayla alakalı olan ve vereceği karar için yol gösterici bir temel görevi görmesi gereken çok sayıda bağlayıcı AİHM kararını göz önünde bulundurmaya çağırılmaktadır. Türkiye devleti, yargı erki dahil bir bütün olarak uluslararası insan hakları hukukunu korumakla ve ülkedeki herkesin örgütlenme özgürlüğü hakkını özgürce kullanabilmesini güvence altına almakla yükümlüdür.

HDP'YE YÖNELTİLEN SUÇLAMALAR

HDP 2012'de kuruldu ve 2018 genel seçimlerinde, seçmenin yaklaşık yüzde 12'sine karşılık gelen 5,8 milyon oy aldı. HDP'nin kapatılması istemiyle hazırlanan 843 sayfalık iddianame partinin "PKK/KCK¹³ terör örgütünün amaçları doğrultusunda gerçekleştirilen eylemlerin odağı" haline geldiğini öne sürüyor¹⁴ ve Türkiye ile PKK arasında 2013-2015 yılları arasında yapılan barış müzakereleri dönemindekiler de dahil olmak üzere HDP yöneticileri ve üyelerinin siyasi faaliyetleri ve açıklamalarının ayrıntılarına yer veriyor. İddianame aynı zamanda eski ve mevcut 520 parti yöneticisi ve üyesi hakkında, ağırlıklı olarak "terör örgütü propagandası yapmak"¹⁵ ve "silahlı örgüt üyeliği"¹⁶ suçlarından devam eden kovuşturmalara ve davalara atıfta bulunuyor.

İddianameye göre HDP üyelerinin kamusal açıklamaları ve gösterilere katılımı, PKK talimatları doğrultusunda gerçekleştirildi. Bu faaliyetler, iddianamedeki suçlamaların büyük bir bölümünü oluşturmakta ve HDP'nin "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı eylemlerin odağı haline geldiği" iddiasına kanıt olarak sunulmaktadır.

¹⁰ AİHM, *Selahattin Demirtaş/Türkiye Davası (No: 2)*, Başvuru No: 14305/17, Büyük Daire Kararı, 22 Aralık 2020, <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22%3A%22001-207173%22%7D>

¹¹ Örneğin bkz. AİHM, *Kılıçdaroğlu/Türkiye Davası*, Başvuru No: 16558/18, İkinci Bölüm Kararı, 27 Ekim 2020, <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-205898%22%7D>; AİHM, *Özer/Türkiye Davası (No: 3)*, Başvuru No: 14526/07, 14747/07, 15022/07, 15737/07, 36137/07, 47245/07, 50371/07, 50372/07 ve 54637/07, 20 Ekim 2009, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%22C3%9Ccrper%20and%200thers%20v.%20Turkey%22%2C%22documentcollectionid%22%3A%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22%3A%22001-95201%22%7D>; AİHM, *Mehmet Hasan Altan/Türkiye Davası*, Başvuru No: 13237/17, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%22Mehmet%20Hasan%20Altan%20v.%20Turkey%22%2C%22documentcollectionid%22%3A%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22%3A%22001-181862%22%7D>, para. 188.

¹² Örneğin bkz. *Selahattin Demirtaş/Türkiye Davası (No: 2)*, para. 337; AİHM, *Özgür Gündem/Türkiye Davası*, Başvuru No: 23144/93, 16 Mart 2000, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%22C3%96zg%20C3%BCr%20G%20C3%BCndem%20v.%20Turkey%22%2C%22documentcollectionid%22%3A%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22%3A%22001-58508%22%7D>; AİHM, *Korkmaz/Türkiye Davası (No: 3)*, Başvuru No: 42590/98, 20 Aralık 2005, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%22Korkmaz%20c.%20Turquie%22%2C%22documentcollectionid%22%3A%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22%3A%22001-71721%22%7D>

¹³ Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK), PKK'yı da kapsayan bir çatı örgütüdür.

¹⁴ İddianamenin 9. sayfası.

¹⁵ 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu Madde 7/2.

¹⁶ Türk Ceza Kanunu Madde 314/2.

İddianame aynı zamanda, “partinin hak, özgürlük ve demokrasi kılıfı ile sunduğu eylemlerin silahlı terör örgütünün hiyerarşik yapısı içerisinde gerçekleştirildiğini” savunmaktadır. Başsavcı, PKK ile HDP arasında “organik bir bağ” olduğunu iddia ederek bu iddiasını PKK’nın kurulduğu 1978 ile 2016 yılları arasında örgüt kararlarının alındığı kongreler, konferanslar ve genel kurul toplantılarına ait belgelerle desteklemektedir. İddianameye göre, HDP ile PKK/KCK arasında, partinin kapatılmasını gerektiren “yapısal benzerlikler” var. Ayrıca iddianame, HDP ve daha önceki Kürt tabanlı partilerin, PKK’nın 1990’daki Kongresinde silahlı eylemlerle siyasi faaliyetlerin birlikte yürütülmesi kararının ardından kurulmuş olmasının, iki olay arasındaki ilintiyi gösterdiğini öne sürmekte ancak bu iddiayı haklı gösterecek bir kanıt sunmamaktadır.

AIHM daha önce 2002’de HEP, 2010’da HADEP ve 2016’da DTP’nin kapatılmasına ilişkin benzer davalarda verdiği kararlarda, Anayasa Mahkemesi’nin bu siyasi partilerin savunduğu politikaların başlı başına terör eylemlerini destekler nitelikte görülebileceği yönündeki kararını gerekçelendirmediğine hükmetti.¹⁷ Anayasa Mahkemesi kararlarını ayrıntılı olarak inceleyen Venedik Komisyonu’na göre, “Türkiye’de parti kapatmada sık sık anayasal ve yasal kaideleri işe koşma ve uygulama geleneği var”¹⁸ ve bu da “bir siyasi partinin yasaklanmasını son derece kolaylaştırmakla kalmayıp, aynı zamanda bu kaidelerin Avrupa standartlarına aykırı bir şekilde uygulanmasına yol açmaktadır.”¹⁹

PKK ile HDP arasında organik bir bağ olduğu iddiası kısmen, “terörün” Türkiye mevzuatındaki muğlak ve aşırı geniş tanımından kaynaklanıyor. Bu mevzuat genellikle keyfi bir şekilde ve zayıf delillere dayalı olarak uygulanıyor. AIHM emsal niteliğindeki *Işıkırık/Türkiye Kararı*’nda, “TCK Madde 220/6’nın²⁰, AIHS Madde 11 kapsamındaki [toplanma özgürlüğü] hakkına keyfi müdahaleye karşı başvurucuya yasal koruma sağlamadığı ve bu nedenle uygulanmasının ‘öngörülebilir’ olmadığı”²¹ tespitinde bulundu. Yine *Demirtaş/Türkiye Kararı*’nda AIHM, “TCK Madde 14’ün lafzının, yerel mahkemelerin yorumlamaları ile de birleşince, yerel makamlar tarafından yapılacak keyfi müdahalelere karşı yeterli koruma sağlamadığına” hükmetti.²² Benzer şekilde, Venedik Komisyonu’na göre, “TCK Madde 314’ün uygulanmasında yerel mahkemeler birçok davada kişinin silahlı örgüt üyeliğini son derece zayıf delillere dayanarak karara bağlamaktadır.”²³

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı aynı zamanda, yetersiz veya zayıf kanıtlara dayanarak HDP’nin eski ve mevcut 451 üyesine beş yıl siyaset yasağı getirilmesini ve partinin banka hesaplarının dondurulmasını talep etti.

ÖRGÜTLENME VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ HAKLARI SALDIRI ALTINDA

AIHS Madde 11 ve Türkiye’nin de taraf olduğu Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (ICCPR) Madde 22’de yer alan örgütlenme özgürlüğü hakkı, siyasi parti faaliyetlerini korur ve siyasi parti kurma veya bunlara katılma hakkını güvence altına alır.²⁴ Venedik Komisyonu ile barışçıl toplanma ve örgütlenme özgürlüğü hakkına ilişkin BM Özel Raportörü’nün belirttiği üzere, siyasi partilerin aynı zamanda ICCPR Madde 19 ve AIHS Madde 10 uyarınca fikir sahibi olma, fikirlerini özgürce ifade etme ve devlet yetkililerinin müdahalesi olmadan bilgi talep etme, edinme ve açıklama haklarını kullanabilmeleri gerekir.²⁵ AIHM’e göre “[siyasi partilerin] faaliyetlerinin, ifade özgürlüğünün kolektif kullanımının bir parçası olması başlı başına, siyasi partilere, Sözleşme’nin 10. ve 11. Maddeleri uyarınca korunmayı talep etme hakkı verir.”²⁶

¹⁷ AIHM, *HADEP ve Demir/Türkiye Davası*, Başvuru No: 28003/03, 14 Aralık 2010, <https://www.refworld.org/cases,ECHR,4d5bc9982.html>; AIHM, *Yazar, Karataş Aksoy ve Halkın Emek Partisi (HEP)/Türkiye Davası*, Başvuru No: 22723/93, 22724/93 ve 22725/93, 9 Nisan 2002, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Yazar,%20Karata%C5%9F,%20Aksoy%20and%20the%20People%E2%80%99s%20Labour%20Party%20\(HEP\)%20.%20Turkey%22,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%5B%222001-60416%22%5D%7D](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Yazar,%20Karata%C5%9F,%20Aksoy%20and%20the%20People%E2%80%99s%20Labour%20Party%20(HEP)%20.%20Turkey%22,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%5B%222001-60416%22%5D%7D); *Demokratik Toplum Partisi (DTP) ve Diğerleri/Türkiye Davası*, Başvuru No: 3870/10, 3870/10, 3878/10, 15616/10, 21919/10, 39118/10 ve 37272/10, 12 Ocak 2016, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Party%20for%20a%20Democratic%20Society%20\(DTP\)%20and%20others%20v.%20T%C3%BCrkiye%22,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%5B%222001-164428%22%5D%7D](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Party%20for%20a%20Democratic%20Society%20(DTP)%20and%20others%20v.%20T%C3%BCrkiye%22,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%5B%222001-164428%22%5D%7D)

¹⁸ Venedik Komisyonu’nun Türkiye’de Siyasi Partilerin Yasaklanmasına İlişkin Anayasal ve Yasal Hükümlere Dair Görüşü, 13 Mart 2009, CDL-AD (2009) 006 para. 91.

¹⁹ A.g.y., para. 102.

²⁰ TCK 220/6: “Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan da cezalandırılır.”

²¹ A.g.y., para 70. Anayasa Mahkemesi yakın zamanda Madde 220/6’nın yasa niteliğinin gereklerini karşılamadığına hükmeden bir pilot karar usulü uyguladı (*Hamit Yakut* [Genel Kurul] Başvuru No: 2014/6548, 10/6/2021).

²² *Selahattin Demirtaş/Türkiye Davası (No: 2)*, para. 337.

²³ Venedik Komisyonu’nun Türk Ceza Kanunu’nun 216, 299, 301 ve 314. Maddelerine Dair Görüşü, CDL-AD(2016)002, 15 Mart 2016.

²⁴ Türkiye 1954’ten beri AIHS’e taraf ve AIHM kararlarını yerel düzeyde uygulamakla yükümlüdür. Türkiye, Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’ni 2003’te onaylamıştır.

²⁵ Venedik Komisyonu, *Siyasi Partilerin Yasaklanması, Kapatılması ve Benzer Tedbirler Hakkında Rehber İlkeler*, CDL-INF (2000) 1, 10 Ocak 2000; *Barışçıl Toplanma Özgürlüğüne İlişkin BM Özel Raportörü*, 7 Ağustos 2013, BM Belge No: A/68/299, para. 38.

²⁶ AIHM, *Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve Diğerleri/Türkiye Davası*, 30 Ocak 1998, <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%222002-9416%22%5D%7D>, para. 43.

Örgütlenme özgürlüğü hakkı mutlak olmasa da bu hakka yönelik kısıtlamalar ancak kesin ve erişilebilir yasalarla getiriliyorsa, uluslararası insan hakları hukuku gereğince izin verilen bir veya birden fazla amaca hizmet ediyorsa ve bu meşru amaç doğrultusunda gerekli ve orantılıysa haklı gösterilebilir.²⁷

Türkiye yetkililerinin, HDP'nin siyasi hedeflerini ve eylemlerini güç kullanarak gerçekleştirmeye çalıştığı iddiaları dayanaktan yoksundur. İddianamenin önemli bir bölümü HDP'nin 2013-2015 yılları arasındaki faaliyetlerini kapsadığı halde bunlar, PKK ile Türkiye devleti arasında o dönemde hükümetin isteğiyle yürütülen barış süreci bağlamında sunulmamaktadır.

AİHM, bir siyasi partiyi kapatmak için sunulan gerekçelendirmenin "acil bir toplumsal ihtiyacı" karşılaması ve ilke olarak (i) varlığının kanıtlandığı varsayıldığında, meşru bir amaca yönelik riskin yeterince yakın bir risk olduğu hususunda makul kanıt bulunup bulunmadığını; (ii) ilgili siyasi parti liderleri ve üyelerinin eylemleri ve konuşmalarının bir bütün olarak partiye mül edilip edilemeyeceğini ve (iii) siyasi partiye mül edilebilecek eylemlerin ve konuşmaların, partinin tahayyül ettiği ve savunduğu, Sözleşmeye ilişkin değerlerle bağdaşmayan bir toplum modeline dair net bir resim sunan bir bütün oluşturup oluşturmadığını değerlendirmesi gerektiğini açıkça belirtmiştir.²⁸

BM İnsan Hakları Konseyi'nin belirlediği üzere, bir Anayasanın veya diğer herhangi bir hükümet politikasının değiştirilmesini barışçıl biçimde savunmak, siyasi partileri kapatmak bir yana, siyasi partilere kısıtlama getirmek için dahi bir sebep olmamalıdır.²⁹ Venedik Komisyonu devamla, "siyasi partilerin yasaklanması veya kapatılması, ancak, demokratik anayasal düzeni ortadan kaldırmak, böylece anayasa ile güvence altına alınan hakları ve özgürlükleri zayıflatmak için bir siyasi araç olarak şiddet kullanılmasını savunan veya şiddet kullanan partiler bakımından haklı görülebilir" ifadelerine yer vermektedir.³⁰

Siyasi partiler dahil bir örgütlenmenin faaliyetlerinin durdurulması veya zorla kapatılması, örgütlenme özgürlüğü hakkına getirilebilecek en ağır kısıtlamalardan biridir ve bu kısıtlamaya ancak ulusal güvenlik veya kamu düzenine yönelik açık ve yakın bir tehdidin varlığı halinde başvurulabilir. Bu yöndeki bir karar, ulaşılmak istenen meşru amaç doğrultusunda muhakkak gerekli ve orantılı olmalıdır ve ancak daha hafif tedbirlerin yetersiz kalacağı durumlarda alınabilir.

Uluslararası Af Örgütü, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın HDP hakkında iddianame hazırlarken, AİHM'in Türkiye açısından bağlayıcı olan ilgili kararlarını ve Venedik Komisyonu ile barışçıl toplanma ve örgütlenme özgürlüğü hakkına ilişkin BM Özel Raportörü'nün ek uzman görüşlerini dikkate almadığı sonucuna ulaşmıştır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı HDP'nin kapatılması istemiyle açılan davayı, yalnızca örgütlenme ve ifade özgürlüğü haklarının barışçıl kullanımından kaynaklandığı için geri çekmelidir. Ayrıca, Anayasa Mahkemesi, ülkedeki insanların ifade ve örgütlenme özgürlüğü haklarını misillemeye uğrama kaygısı taşımadan, özgürce ve güvenli bir şekilde kullanabilmesini tesis etmek için AİHM'in bu davaya uygulanabilir ilgili kararlarında belirlediği standartlara uyulmasını sağlamalıdır.

²⁷ AİHS, Madde 11, ikinci fıkrası: AİHS Madde 11'e İlişkin Rehber, [echr.coe.int/Documents/Guide_Art_11_TUR.pdf](https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_11_TUR.pdf)

²⁸ AİHM, *HADEP ve Demir/Türkiye Davası*, Başvuru No: 28003/03, 14 Aralık 2010,

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22docnumber%22:%5B%222878622%22%2C%22itemid%22:%5B%222001-102256%22%5D%7D> para. 70.

²⁹ İnsan Hakları Konseyi, Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkında 12/16 Sayılı Karar, A/HRC/RES/12/16, Oylama yapılmadan kabul edilmiştir, 12 Ekim 2009, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/G09/166/89/PDF/G0916689.pdf?OpenElement>

³⁰ Venedik Komisyonu, *Siyasi Partilerin Yasaklanması, Kapatılması ve Benzer Tedbirler Hakkında Rehber İlkeler*, CDL-INF (2000) 1, 10 Ocak 2000.